

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Α.ΔΙ.Π.
 ΑΡΧΗ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ
 ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ
 ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

HELLENIC REPUBLIC
H.Q.A.
 HELLENIC QUALITY ASSURANCE AND ACCREDI-
 TATION AGENCY

ΕΚΘΕΣΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΝΤΕΙΟ

Μάρτιος 2014

European Union
 European Social Fund

MINISTRY OF EDUCATION & RELIGIOUS AFFAIRS, CULTURE & SPORTS
 M A N A G I N G A U T H O R I T Y

Co-financed by Greece and the European Union

Πινάκας Περιεχομένων

- 1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ**
 - 1.1 Η Επιτροπή εξωτερικής αξιολόγησης**
 - 1.2 Η Εξωτερική διαδικασία αξιολόγησης**
 - 1.3 Η Εσωτερική διαδικασία αξιολόγησης**

- 2. Ποσοτική αξιολόγηση του διδακτικού και εκπαιδευτικού προσωπικού**

- 3. Αξιολόγηση της διδακτέας ύλης**
 - 3.1 Αξιολόγηση της διδακτέας ύλης στο προπτυχιακό πρόγραμμα**
 - 3.2 Αξιολόγηση του μεταπτυχιακού προγράμματος και της διδακτέας ύλης**
 - 3.3 Αξιολόγηση του Προγράμματος Διδακτορικών Σπουδών (ΠΔΣ)**

- 4. Διδασκαλία**

- 5. Έρευνα**

- 6. Λοιπές Υπηρεσίες**

- 7. Στρατηγικός Σχεδιασμός**

- 8. Τελικά Συμπεράσματα**

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Η Επιτροπή Εξωτερικής Αξιολόγησης

Η επιτροπή που είναι αρμόδια για την Εξωτερική Αξιολόγηση για το Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου αποτελείται από τους ακόλουθους τρεις (3) ειδικούς αξιολογητές που προέρχονται από το Μητρώο του ΗQA σύμφωνα με το Νόμο 3374/2005:

1. *Spiridon Paraskewopoulos*, Professor (emeritus), Department of Economics, Director of the Institute for Economic Theory (Macroeconomics), University of Leipzig, Germany. (*Coordinator*).
2. *Christos Kotsogiannis*, Professor of Economics, Department of Economics, Head of Economics Department, University of Exeter Business School, University of Exeter, Exeter, UK.
3. *Maria Michailidis*, Associate Professor, Department of Management and MIS, Dean of School of Business, University of Nicosia, Nicosia, Cyprus.

1.2 Η Εξωτερική διαδικασία αξιολόγησης

Η Επιτροπή Εξωτερικής Αξιολόγησης επισκέφτηκε το *ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (ΤΟΠΑ)* του Παντείου Πανεπιστημίου στις 25 και 26 Φεβρουαρίου 2014. Το πιο κάτω πρόγραμμα ακολουθήθηκε:

Κυριακή, 23 Φεβρουαρίου 2014

Άφιξη στην Αθήνα. Συνάντηση της Επιτροπής στο Ξενοδοχείο.

Δευτέρα, 24 Φεβρουαρίου 2014

9:30 - 11:00 Ενημέρωση των μελών της Επιτροπής στα γραφεία της Α.ΔΙ.Π. (Λεωφόρος Συγγρού 44, 5ος όρ.) για τις διαδικασίες και έντυπα αξιολόγησης. Συνάντηση της Επιτροπής στο Ξενοδοχείο.

Τρίτη, 25 Φεβρουαρίου 2014

09:00 - 09:30. Συνάντηση με Πρυτανικές Αρχές, ΜΟ.ΔΙ.Π.

09:45 - 13:45 Παρουσίαση του Τμήματος, συζήτηση με μέλη ΔΕΠ.

14:00 - 15:00. Συνάντηση με Πρόεδρο Τμήματος και ΟΜ.Ε.Α.

15:00 - 17:30 Συναντήσεις με φοιτητές.

Τετάρτη ,26 Φεβρουαρίου 2014

09:00 - 14:00 Επίσκεψη στις εγκαταστάσεις του Τμήματος.

- Επιστημονικά ιδρύματα, κέντρα και εργαστήρια.
- Γραμματεία.
- Βιβλιοθήκη.
- Αίθουσες διδασκαλίας.

14:00 - 15:00 Αποχαιρετιστήρια συνάντηση με τον Πρύτανη.

15:00 - 17:00 Επίσκεψη στις εγκαταστάσεις του Τμήματος.

- Γραφεία προσωπικού.
- Φοιτητική μέριμνα.
- Erasmus – ΕΛΚΕ.

17:00 - 18:30 Αποχαιρετιστήρια συνάντηση με τον Πρόεδρο του Τμήματος.

Πέμπτη, 27 Φεβρουαρίου 2014

9:00 - 18:00 Σύνταξη του Σχεδίου της Έκθεσης Εξωτερικής Αξιολόγησης, σε χώρο που διατίθεται από την Α.ΔΙ.Π. (Αίθουσα Ξενοδοχείου «ELECTRA HOTELS & RESORTS, Ν. Νικοδήμου 18-20, 10557, Αθήνα, Ελλάδα».

Παρασκευή, 28 Φεβρουαρίου 2014

9:00 - 18:00 Σύνταξη του Σχεδίου της Έκθεσης Εξωτερικής Αξιολόγησης, σε χώρο που διατίθεται από την Α.ΔΙ.Π. (Αίθουσα Ξενοδοχείου «ELECTRA HOTELS & RESORTS, Ν. Νικοδήμου 18-20, 10557, Αθήνα, Ελλάδα».

Σάββατο, 1 Μαρτίου 2014

Ολοκλήρωση της επίσκεψης.

Η επιτροπή συναντήθηκε με τους:

1. Πρύτανη, Αντι-Πρύτανη, Κοσμήτορα, και την ΟΜΕΑ:
Λώλος Σαράντης-Ευάγγελος, Πρόεδρος του Τμήματος, Τάτσος Νικόλαος, Ψυχάρης Ιωάννης, Χριστοφάκης Εμμανουήλ, Μιμής Άγγελος.
2. Με ακαδημαϊκούς, εκτός των μελών της ΟΜΕΑ, όπου παρέστησαν στην παρουσίαση του Τμήματος:
Λυμπεράκη Αντιγόνη, Παλάσκας Θεοδόσιος, Παπαδασκαλόπουλος Αθανάσιος, Τασόπουλος Αναστάσιος, Ρίτσαρντσον Στέφανος, Δούβλης Βασίλειος, Πλασκοβίτης Ηλίας, Γιώτη-Παπαδάκη Όλγα, Μπίθας Κων/νος, Καραγιάννης Στέφανος, Φωτεινοπούλου Αικατερίνη, Καραγάνης Αναστάσιος, Στοφόρος Χρυσόστομος, Χιωτίνη-Κυβέλου Στέλλα-Σοφία, Ροβολής Αντώνιος, Λιάπης Κωνσταντίνος, Κεραμίδου Ιωάννα, Ψειρίδου Αναστασία, Δεληθέου Βασιλική, Λαδιάς Χρίστος.

3. Είχε ιδιαίτερες συναντήσεις με ομάδα ακαδημαϊκών.
4. Τις Διοικητικές υπηρεσίες της Φοιτητικής Μεριμνάς.
5. Τη Γραμματεία.
6. Τα γραφεία ενός αριθμού ακαδημαϊκών.
7. Τη βιβλιοθήκη.
8. Το γραφείο Erasmus.
9. Τα Ερευνητικά κέντρα: (Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης, και Ινστιτούτο Αστικού Περιβάλλοντος & Ανθρώπινου Δυναμικού (ΙΑΠΑΔ).

Η σύνταξη της αξιολόγησης επίσης βασίστηκε:

- στις πληροφορίες της Έκθεσης της Εσωτερικής Αξιολόγησης που υποβλήθηκε από το ΤΟΠΑ για το ακαδημαϊκό έτος 2012-2013,
- στις πληροφορίες της Ιστοσελίδας του ΤΟΠΑ.

Η παρούσα και τελική γραπτή έκθεση της αξιολόγησης συζητήθηκε συστηματικά και εντατικά από τα τρία μέλη της Επιτροπής Εξωτερικής Αξιολόγησης και είναι στο σύνολό της αποτέλεσμα ομόφωνης απόφασης.

Η επιτροπή θα ήθελε να σημειώσει την ιδιαίτερη προθυμία του Τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΤΟΠΑ) του Παντείου Πανεπιστημίου, και τη φιλοξενία, στη διευκόλυνση της διαδικασίας αξιολόγησης.

Η Επιτροπή επίσης διαπιστώνει με ικανοποίηση ότι η Έκθεση Εσωτερικής Αξιολόγησης ετοιμάστηκε από το Τμήμα προσεκτικά, και παρείχε μεγάλη ποσότητα δεδομένων χωρίς να διστάζει να συζητήσει τις αδυναμίες του Τμήματος.

Το Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΤΟΠΑ) του Παντείου Πανεπιστημίου λειτουργεί από το ακαδημαϊκό έτος 1989 και άρχισε με αντικείμενο την «Αστική και Περιφερειακή Ανάπτυξη». Στόχος του, σύμφωνα με το νόμο ίδρυσης, ήταν και εξακολουθεί να είναι *“η κατάρτιση στελεχών των κρατικών υπηρεσιών, των οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, των υπηρεσιών προγραμματισμού σε τοπικό και εθνικό επίπεδο και των αποκεντρωμένων παραρτημάτων των δημοσίων οργανισμών και επιχειρήσεων, η διεξαγωγή έρευνας για αστικά και περιφερειακά προβλήματα της χώρας και η προώθηση των αρχών της περιφερειακής επιστήμης“*.

Το 1998 το Τμήμα μετονομάστηκε σε Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης χωρίς να τροποποιηθούν ουσιαστικά οι στόχοι του.

Το Τμήμα είναι διαρθρωμένο σε δύο Τομείς: στον Τομέα Πολιτικής Οικονομίας και στον Τομέα Περιφερειακής Επιστήμης. Οι τομείς αυτοί έχουν συσταθεί έτσι ώστε να καλύπτουν συγκεκριμένα γνωστικά αντικείμενα που εμπίπτουν στα ευρύτερα διδακτι-

κά, επιστημονικά και ερευνητικά ενδιαφέροντα του υπάρχοντος διδακτικού και εκπαιδευτικού προσωπικού.

Σύμφωνα με την Εσωτερική αξιολόγηση, το ΤΟΠΑ, υπηρετεί ένα γνωστικό αντικείμενο, στο οποίο ενσωματώνονται σύγχρονες διεπιστημονικές αντιλήψεις, ως προς τη φύση και το χαρακτήρα της ανάπτυξης, σε τοπικό-περιφερειακό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Η 'φιλοσοφία' του Τμήματος στηρίζεται στην άποψη ότι οι οικονομικές και εν γένει ανθρώπινες δραστηριότητες συντελούνται και εξελίσσονται στο χώρο, ο οποίος επηρεάζει ουσιαστικά την αναπτυξιακή διαδικασία, αλλά και επηρεάζεται από αυτήν". Στο ΤΟΠΑ του Παντείου Πανεπιστημίου ενσωματώθηκε τον Ιούνιο του 2013 και το Τμήμα της Περιφερειακής Οικονομικής Ανάπτυξης (ΤΠΟΑ) του Πανεπιστημίου Στερεάς Ελλάδος που είχε έδρα τη Λιβαδειά.

1. 2 Η διαδικασία Εσωτερικής Αξιολόγησης

Η Έκθεση Εσωτερικής Αξιολόγησης του Τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΤΟΠΑ) του Παντείου Πανεπιστημίου αναφέρεται στο Ακαδημαϊκό έτος 2012-13. Στην έκθεση γίνεται μία λεπτομερής και συνολική αυτοπαρουσίαση των Προγραμμάτων Σπουδών που είναι σε ισχύ, του μέγεθους και του είδους του διδακτικού και εκπαιδευτικού προσωπικού, του διδακτικού και ερευνητικού έργου, της ποσότητας και ποιότητας των διοικητικών υπηρεσιών και τεχνικών υποδομών καθώς και γύρω από τα σχέδια μελλοντικής στρατηγικής του Τμήματος, όσον αφορά την εξέλιξη και βελτίωση του ΤΟΠΑ.

Οι συντάκτες της Έκθεσης έλαβαν υπόψη τους τις πληροφορίες προηγούμενων αξιολογήσεων και τα αποτελέσματα των σχετικών συζητήσεων που έγιναν στο εσωτερικό του Τμήματος στο πλαίσιο των τακτικών συνελεύσεων της Γενικής Συνέλευσης και των Επιστημονικών Τομέων (Πολιτικής Οικονομίας και Περιφερειακής Επιστήμης).

2. Ποσοτική αξιολόγηση του διδακτικού και εκπαιδευτικού προσωπικού

Το ακαδημαϊκό έτος 2012-13 το ΤΟΠΑ απαριθμούσε **26** μέλη ενεργού διδακτικού και εκπαιδευτικού προσωπικού. Με την ενσωμάτωση του Τμήματος Περιφερειακής Οικονομικής Ανάπτυξης (ΤΠΟΑ) του Πανεπιστημίου Στερεάς Ελλάδος και την κατάργηση του Γενικού Τμήματος Δικαίου (ΓΤΔ) του Παντείου Πανεπιστημίου τον Ιούνιο 2013,

προστέθηκαν στο δυναμικό του ΤΟΠΑ 4 μέλη ΔΕΠ (και πιο συγκεκριμένα ένας Καθηγητής, ένας Αναπληρωτής Καθηγητής, δύο Επίκουροι Καθηγητές) και από το ΓΤΔ προστέθηκε 1 μέλος ΔΕΠ (στη Βαθμίδα του Καθηγητή). Έτσι, κατά το τρέχον ακαδημαϊκό έτος 2013-14 το ΤΟΠΑ απαρτίζεται από 31 μέλη και συγκεκριμένα 12 Καθηγητές, 5 Αναπληρωτές Καθηγητές, 11 Επίκουρους Καθηγητές και 3 Λέκτορες.

Ο αριθμός των προπτυχιακών, μεταπτυχιακών φοιτητών και των υποψηφίων διδασκόντων είναι σύμφωνα με την αναφορά της εσωτερικής έκθεσης αξιολόγησης 3090 άτομα. Δεδομένου ότι ο αριθμός των ενεργών φοιτητών στα 4 κανονικά έτη φοίτησης είναι 1164, η σχέση διδασκόντων/φοιτητών είναι 37 φοιτητές ανά διδάσκοντα, (αριθμός σχετικά ικανοποιητικός). Η σχέση αυτή διδασκόντων/φοιτητών κρίνεται ότι προσφέρει στους διδάσκοντες αρκετά περιθώρια χρόνου για ποιοτική και εντατική διδασκαλία καθώς και για έρευνα.

3. Αξιολόγηση της διδακτέας ύλης

3.1 Αξιολόγηση της διδακτέας ύλης στο προπτυχιακό πρόγραμμα

Σύμφωνα με την Έκθεση Εσωτερικής Αξιολόγησης του Τμήματος, το Πρόγραμμα Προπτυχιακών Σπουδών (ΠΠΣ) του ακαδημαϊκού έτους 2013-14, περιλαμβάνει 40 μαθήματα. Από αυτά τα 34 είναι υποχρεωτικά και τα 6 είναι μαθήματα επιλογής, τα οποία επιλέγονται από 52 προσφερόμενα μαθήματα. Ο αριθμός των μαθημάτων επιλογής (και σύμφωνα με διεθνείς πρακτικές) είναι πολύ μεγάλος και, κατά την άποψη της Επιτροπής Εξωτερικής Αξιολόγησης, δεν επιτρέπει την ορθολογική χρήση του ανθρώπινου δυναμικού στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Ο επιδιωκόμενος σκοπός του προγράμματος διδασκαλίας του Τμήματος στο πρώτο έτος είναι - σύμφωνα με την εσωτερική αξιολόγηση - να συμβάλει μαθησιακά έτσι ώστε να μπορούν οι φοιτητές να σκέπτονται σε λογικούς συσχετισμούς και να χρησιμοποιούν στις εργασίες τους τις βασικές έννοιες, τις κατάλληλες μεθόδους και τα βοηθητικά εργαλεία της οικονομικής και της περιφερειακής θεώρησης και ανάλυσης. Γι' αυτό περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα σπουδών τα απαραίτητα εισαγωγικά μαθήματα της οικονομικής, της περιφερειακής και της πληροφορικής επιστήμης καθώς και τα μαθήματα των μαθηματικών και της στατιστικής.

Στο δεύτερο έτος επιχειρείται, με 4 οικονομικά μαθήματα (όπως δύο μαθήματα της Μικροοικονομικής και 2 μαθήματα της Μακροοικονομικής) καθώς και με 3 μαθήματα

του τομέα της περιφερειακής ανάπτυξης (όπως ανάλυση τόπου εγκατάστασης, του χωρικού σχεδιασμού καθώς και της οικονομικής των αστικών κέντρων), η εμπάθυνση στην οικονομική και περιφερειακή επιστήμη.

Στο τρίτο και τέταρτο έτος το πρόγραμμα διδασκαλίας υποχρεώνει τους φοιτητές - για την περαιτέρω απόκτηση των αναγκαίων γνώσεων στην οικονομική και την περιφερειακή επιστήμη - να επιλέξουν και να παρακολουθήσουν συγκεκριμένα μαθήματα, όπως αυτά της οικονομικής ανάπτυξης και οικονομικής μεγέθυνσης, της οικονομικής της εργασίας, της δημόσιας και διεθνούς οικονομικής, της περιφερειακής ανάλυσης, της οικονομικής περιβάλλοντος, της οικονομικής μεταφορών καθώς και της περιφερειακής πολιτικής της Ελλάδος και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσης προσφέρεται η δυνατότητα επιλογής μαθημάτων που να ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντα και προτιμήσεις των φοιτητών.

Το Τμήμα διαθέτει Επιτροπή Προγράμματος Σπουδών η οποία είναι υπεύθυνη για τη συνεχή αξιολόγηση – και σε περίπτωση που κριθεί πρώτα από αυτή και μετά από τη συνέλευση του Τμήματος αναγκαίο – και για αναθεωρήσεις του Προγράμματος Σπουδών. Το ΠΠΣ του Τμήματος – σύμφωνα με την εσωτερική αξιολόγηση – αναθεωρήθηκε σημαντικά την Άνοιξη του 2010.

Η διαδικασία αναθεώρησης διήρκεσε, σύμφωνα με την Έκθεση Εσωτερικής Αξιολόγησης, περισσότερο από ένα χρόνο. Το αναθεωρημένο πρόγραμμα Σπουδών ανταποκρίνεται γενικά ικανοποιητικώς στα διεθνή δεδομένα. Μια ιδιαιτερότητα του προγράμματος σπουδών είναι η πρακτική των μη προαπαιτούμενων μαθημάτων, που σημαίνει ότι ένας φοιτητής/ φοιτήτρια μπορεί να εξετάζεται στο μάθημα της Μικροοικονομικής 2 χωρίς να έχουν παρακολουθήσει επιτυχώς τη Μικροοικονομική 1. Μια τέτοια πρακτική από μαθησιακή άποψη είναι δύσκολο να εξηγηθεί.

Η επιτροπή συμφωνεί και επικροτεί την εισαγωγή της αγγλικής οικονομικής ορολογίας στο πρόγραμμα σπουδών. Επίσης επικροτεί την ύπαρξη της πρακτικής άσκησης, αλλά επισημαίνει την ανάγκη ύπαρξης μίας πιο συστηματικής εποπτείας και αξιολόγησης της διαδικασίας της, με τρόπο που να διασφαλίζεται η προστιθέμενη αξία της πρακτικής άσκησης. Σημαντικός παράγοντας που θα συμβάλλει στην επιτυχή διάθεση και διεκπεραίωση της πρακτικής εξάσκησης είναι η εντατική αξιοποίηση του Συνδέσμου των αποφοίτων του Πανεπιστημίου.

Η επιτροπή προτείνει:

1. Τον περιορισμό των μαθημάτων επιλογής στα 20 από τα υπάρχοντα 52.

2. Την αξιολόγηση των προγραμμάτων Σπουδών σε τακτά χρονικά διαστήματα (κάθε 4 χρόνια, όσο και ο κανονικός κύκλος σπουδών) και σε συνεργασία με διδάσκοντες, με φοιτητές και με τους ενδιαφερόμενους κοινωνικούς εταίρους και φορείς.
3. Να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στα μαθήματα διαχείρισης ενεργειακών πόρων, τουρισμού και περιβάλλοντος, γεγονός που θα συμβάλει όχι μόνο στην αξιοποίηση του διαθέσιμου ΔΕΠ και των υπάρχοντων ερευνητικών Ινστιτούτων, αλλά και στην ενίσχυση και προβολή ακόμη μιας σημαντικής ιδιαιτερότητας του προφίλ του Τμήματος.
4. Την άμεση βελτίωση της συγκρότησης του περιεχόμενου της διδακτέας ύλης των μαθημάτων, όπως π.χ. περιγραφή/περιεχόμενο μαθήματος, μαθησιακοί στόχοι, πρόγραμμα.
5. Την καθιέρωση των προαπαιτούμενων μαθημάτων.
6. Τη μείωση του χρόνου διδασκαλίας του κάθε μαθήματος έτσι ώστε να μην υπερβαίνει τις 39 ώρες ανά εξάμηνο.
7. Τη συστηματική εποπτεία και αξιολόγηση της διαδικασίας της πρακτικής άσκησης.

3.2 Αξιολόγηση του μεταπτυχιακού προγράμματος και της διδακτέας ύλης

Στο ΤΟΠΑ υπάρχει, σύμφωνα με την Έκθεση Εσωτερικής Αξιολόγησης, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΠΜΣ) που οδηγεί στην απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης (ΜΔΕ) στην Οικονομική και Περιφερειακή Ανάπτυξη. Το ΠΜΣ είναι διετούς διάρκειας και απαιτεί υποχρεωτική παρακολούθηση μαθημάτων μοιρασμένων σε 4 εξάμηνα. Στο ΠΜΣ προβλέπεται επίσης και υποχρεωτική εκπόνηση διπλωματικής εργασίας.

Στο πρώτο εξάμηνο διδάσκονται 6 υποχρεωτικά μαθήματα, στο δεύτερο διδάσκονται 8 και στο τρίτο 7 από τα οποία οι φοιτητές υποχρεούνται να επιλέξουν σε κάθε εξάμηνο 5 μαθήματα. Στο τέταρτο εξάμηνο διδάσκονται 6 μαθήματα από τα οποία οι φοιτητές πρέπει να επιλέξουν 4. Για την τελική απόκτηση του πτυχίου απαιτείται δηλαδή η επιτυχής παρακολούθηση 20 μαθημάτων καθώς και η επιτυχής ολοκλήρωση της διπλωματικής εργασίας. Η παρακολούθηση των 20 μαθημάτων του ΜΠΣ είναι υποχρεωτική.

Σύμφωνα με την έκθεση εσωτερικής αξιολόγησης η διαδικασία επιλογής των υποψηφίων, οι οποίοι πρέπει να είναι πτυχιούχοι ΑΕΙ ή ΤΕΙ και να προέρχονται από Σπου-

δές συναφούς αντικειμένου με ικανοποιητικό βαθμό πτυχίου, γίνεται αφού προηγουμένως αξιολογηθούν τα προσόντα του υποψηφίου, από τα επιτυχή αποτελέσματα μίας γραπτής εξέτασης ενός θέματος οικονομικής επικαιρότητας και από αυτά μίας προφορικής εξέτασης στη Μικροοικονομική και Μακροοικονομική Θεωρία, στη Περιφερειακή Επιστήμη, στη Χωροταξία και Πολεοδομία, στα Μαθηματικά και στη Στατιστική.

Η εξεταστέα ύλη ορίζεται εγκαίρως από την Επιτροπή Εξετάσεων. Μέχρι σήμερα σύμφωνα με την έκθεση της εσωτερικής αξιολόγησης εισάγονται ετησίως περίπου 25 υποψήφιοι.

Η Επιτροπή εξωτερικής αξιολόγησης πιστεύει ότι το ΤΟΠΑ χρειάζεται ένα είδος καινοτομικού αναπροσανατολισμού του προϊόντος των μεταπτυχιακών σπουδών και προσαρμογής του προγράμματος στις απαιτήσεις της αγοράς.

Το Τμήμα έχει τη δυνατότητα να καινοτομήσει σε σημαντικούς τομείς για την Ελληνική Οικονομία, όπως περιβάλλον, ενέργεια, τουρισμός και με την έμφαση στην απόκτηση των πρακτικών δεξιοτήτων μπορεί να ξεχωρίσει από τα άλλα ανταγωνιστικά προγράμματα.

Η Επιτροπή πιστεύει ότι ο αριθμός των 20 προγραμματισμένων μαθημάτων είναι σχετικά μεγάλος, αφού μάλιστα οι μεταπτυχιακοί φοιτητές προέρχονται από συναφείς σπουδές και έχουν κριθεί επιτυχώς στις εισαγωγικές εξετάσεις.

Ένας καλύτερος ορθολογισμός του διδακτικού χρόνου, από τη μείωση των μαθημάτων, θα μπορούσε να αφιερωθεί σε υποχρεωτικά για τους μεταπτυχιακούς φοιτητές Σεμινάρια, όπου θα τους δίνεται η ευκαιρία με σύντομες γραπτές εργασίες να εκφράζονται αναλυτικά και να συζητούν με τους συμφοιτητές τους και με μέλη του ΔΕΠ, πλουτίζοντας έτσι την επιστημονική τους κατάρτιση.

Η επιτροπή προτείνει:

1. Τον προσανατολισμό των μεταπτυχιακών σπουδών στον Τουρισμό, Ενέργεια, Περιβάλλον όπου το ΤΟΠΑ έχει συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με άλλα Τμήματα στην Ελλάδα.
2. Τη μείωση του αριθμού των μαθημάτων από 20 σε 15.

3.3. Αξιολόγηση του Προγράμματος Διδακτορικών Σπουδών (ΠΔΣ)

Το ΤΟΠΑ διαθέτει Πρόγραμμα Διδακτορικών Σπουδών. Σύμφωνα με την Έκθεση Εσωτερικής Αξιολόγησης το ΠΔΣ αποσκοπεί και αποβλέπει στην παραγωγή επιστη-

μονικού προσωπικού ικανού να στελεχώσει καίριες θέσεις που απαιτούνται από την αγορά εργασίας και να συμβάλει έτσι στην ερευνητική δραστηριότητα και στην αναβάθμιση του επιστημονικού επιπέδου της χώρας στα επιστημονικά αντικείμενα του ΤΟΠΑ.

Ο βαθμός υλοποίησης των στόχων αυτών σύμφωνα με τους κανονισμούς του ΤΟΠΑ είναι αντικείμενο ελέγχου του Διευθυντή και της Επιτροπής Μεταπτυχιακών Σπουδών, που έχουν επιφορτισθεί - με εντολή της συνέλευσης του Τμήματος - τα ζητήματα αξιολόγησης και αναθεώρησης του ΠΔΣ.

Το ΠΔΣ δεν έχει μαθήματα, αλλά λειτουργεί στα πλαίσια Σεμιναρίων. Σε αυτά παρουσιάζουν οι υποψήφιοι διδάκτορες στα μέλη του ΔΕΠ και στους συναδέλφους τους υποψήφιους την πρόοδο της ερευνητικής τους εργασίας. Η παρουσία και η συμβολή των υποψηφίων διδασκόντων στα Σεμινάρια είναι υποχρεωτική.

Σύμφωνα με την Έκθεση Εσωτερικής Αξιολόγησης από το ακαδημαϊκό έτος 2011-12 λειτουργεί και ειδικό Ερευνητικό Εργαστήριο, στο οποίο μέλη ΔΕΠ του Τμήματος, καθώς και προσκεκλημένοι ομιλητές-ερευνητές του εσωτερικού και του εξωτερικού, παρουσιάζουν ειδικά ερευνητικά θέματα. Η παρακολούθηση τους είναι για τους υποψήφιους διδάκτορες υποχρεωτική.

Οι εξωτερικοί αξιολογητές θεωρούν πολύ θετικό την υπάρχουσα πρακτική συμμετοχής των υποψηφίων διδασκόντων στο διδακτικό έργο του ΤΟΠΑ σε 'φροντιστήρια' και σε ειδικές εισηγήσεις σχετικές με το ερευνητικό τους πεδίο. Θα μπορούσαν μάλιστα να συνεισφέρουν σημαντικά και στα - από την Επιτροπή εξωτερικής αξιολόγησης προτεινόμενα - σεμινάρια των μεταπτυχιακών φοιτητών. Οι εξωτερικοί αξιολογητές εκτιμούν όμως ότι το ΠΔΣ, εξαιτίας της έλλειψης μαθημάτων, δεν συμβαδίζει με τις διεθνείς πρακτικές.

Η επιτροπή συμφωνεί ότι ένα πρόγραμμα PhD είναι αναπόσπαστο τμήμα ενός σύγχρονου Τμήματος και απαραίτητη προϋπόθεση για την ακαδημαϊκή του αριστεία. Επίσης αναγνωρίζει ότι η εξασφάλιση ενός προγράμματος PhD διεθνούς επιπέδου απαιτεί όχι μόνο σημαντικούς πόρους αλλά και μηχανισμούς παροχής υποστήριξης των φοιτητών, και αξιολόγησης της προόδου τους.

Η επιτροπή προτείνει

1. Την εισαγωγή μαθημάτων στο πρώτο έτος του προγράμματος (ώστε να παρέχεται η απαραίτητη υποδομή στους φοιτητές).

2. Το Τμήμα θα πρέπει να αποφασίσει εκ των προτέρων τους τομείς στους οποίους μπορεί να προσφέρει PhD εποπτεία (με βάση το ερευνητικό ενδιαφέρον των μελών ΔΕΠ) και να δέχονται μόνο φοιτητές σε αυτούς τους τομείς.

3. Οι φοιτητές που ενδιαφέρονται για διδακτορικό σπάνια συνειδητοποιούν:

(α) το επίπεδο δέσμευσης και αφοσίωσης που απαιτείται προκειμένου να ολοκληρώσουν το διδακτορικό,

(β) τη δυσκολία της εξασφάλισης επαρκώς ικανοποιητικής θέσης εργασίας - ακαδημαϊκής ή άλλης - μετά την αποφοίτησή τους.

Το Τμήμα θα πρέπει να είναι σαφές στους φοιτητές εξαρχής σχετικά με αυτές τις δυσκολίες .

4. Η επιτροπή Διδακτορικού Προγράμματος να παρακολουθεί στενά την πρόοδο των φοιτητών.

5. Οι φοιτητές να παρουσιάζουν την πρόοδο της έρευνάς τους τουλάχιστον μία φορά το χρόνο στα Μέλη ΔΕΠ, για ανατροφοδότηση.

6. Οι φοιτητές να ενθαρρύνονται να έχουν διεθνή προσανατολισμό. Το Τμήμα θα πρέπει να καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια, για να υποστηρίξει την συμμετοχή των φοιτητών σε διεθνή συνέδρια.

4. Διδασκαλία

Σύμφωνα με την Έκθεση Εσωτερικής Αξιολόγησης ο χρόνος διδασκαλίας κάθε μαθήματος είναι 4 ώρες την εβδομάδα, ο δε ελάχιστος υποχρεωτικός εβδομαδιαίος χρόνος κάθε διδάσκοντος είναι 6 ώρες. Μάλιστα πολλά μέλη ΔΕΠ υπερκαλύπτουν το όριο αυτό. Υπάρχουν όμως και μερικά μέλη ΔΕΠ που φαίνεται στη διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους 2012-2013 να μην ανταποκρίθηκαν στην απαίτηση αυτή. Αυτό οφείλεται σύμφωνα με την εσωτερική αξιολόγηση - αλλά και από συζητήσεις της Επιτροπής εξωτερικής αξιολόγησης με μέλη ΔΕΠ - σε συγκυριακούς παράγοντες που ίσχυσαν ειδικά το 2013 μετά τη συγχώνευση ΤΟΠΑ με ΤΠΟΑ και ΓΤΔ.

Η επιτροπή επικροτεί το γεγονός ότι οι διδάσκοντες στο τέλος κάθε εξαμήνου αξιολογούνται ανωνύμως από τους φοιτητές. Τα αποτελέσματα των αξιολογήσεων κοινοποιούνται στους διδάσκοντες και συζητούνται στο πλαίσιο των Συνελεύσεων του Τμήματος και των άτυπων συναντήσεων των διδασκόντων. Σχετικά με την αξιολόγηση των φοιτητών του διδακτικού έργου μέσω των ερωτηματολογίων η Επιτροπή αξιολόγησης εκτιμά ότι το Τμήμα θα πρέπει να ανταποκρίνεται ενεργά στη διαδικασία

των αξιολογήσεων. Αξιολογήσεις γίνονται, αλλά η εντύπωση της επιτροπής είναι ότι δεν γίνονται με συστηματικό τρόπο. Το σύστημα αξιολόγησης θα πρέπει να ανταποκρίνεται σε όσους παίρνουν τακτικά χαμηλές αξιολογήσεις οι οποίοι θα πρέπει να κληθούν να βελτιώσουν τις διδακτικές προσεγγίσεις τους. Αν αποτύχουν να το πράξουν, θα πρέπει να μετατάσσονται σε άλλο μάθημα. Τα αποτελέσματα των αξιολογήσεων θα πρέπει επίσης να δημοσιοποιούνται στους φοιτητές.

Η Επιτροπή Εξωτερικής Αξιολόγησης συμφωνεί με την κρίση της Έκθεσης της Εσωτερικής Αξιολόγησης, ότι οι αναφερόμενες απαντήσεις αναδεικνύουν την ύπαρξη προβλημάτων υποδομής (π.χ. όχι ικανοποιητικός αριθμός διαθέσιμων αντίτυπων στη βιβλιοθήκη) και δυσλειτουργίες στην εξυπηρέτηση των φοιτητών, οι οποίες πρέπει να διορθωθούν άμεσα.

Η μέθοδος διδασκαλίας που χρησιμοποιείται - είναι ως επί το πλείστον παραδοσιακή - με διαλέξεις, με σεμινάρια και με ασκήσεις. Η επιτροπή εξωτερικής αξιολόγησης είναι της άποψης ότι πρέπει να δίνονται στους φοιτητές οι δυνατότητες να εκφράζονται όχι μόνον προφορικά αλλά και με σύντομες γραπτές εργασίες. Έτσι θα μπορούν να συζητούν τις θέσεις τους και τις τοποθετήσεις τους με τους συμφοιτητές τους και με τον υπεύθυνο διδάσκοντα αποκτώντας βασικές γνώσεις, μεθόδους, δεξιότητες και πρακτικές που σχετίζονται με το αντικείμενο των σπουδών τους.

Το τμήμα δραστηριοποιείται στο πρόγραμμα κινητικότητας φοιτητών, ERASMUS. Μας εντυπωσίασε η ενεργητικότητα και ο ενθουσιασμός του προσωπικού του τμήματος Erasmus, αλλά η προσπάθεια θα πρέπει να εντατικοποιηθεί και να αναζητηθεί σύνδεση με περισσότερα πανεπιστήμια καθώς και να ακολουθήσει την επέκταση του προγράμματος ERASMUS.

Η επιτροπή προτείνει

1. Τη συστηματική αξιολόγηση της διδασκαλίας από τους φοιτητές, και την ύπαρξη μηχανισμού δράσης στην αξιολόγηση από το Τμήμα.
2. Το τμήμα να ακολουθήσει την επέκταση του προγράμματος ERASMUS Plus, αναπτύσσοντας συνεργασίες με περισσότερα πανεπιστήμια και ενεργά να υποστηρίξει την κινητικότητα σπουδαστών και του διδακτικού προσωπικού σε θέματα μαθημάτων και πρακτικής άσκησης.

5. Έρευνα

Σύμφωνα με την Έκθεση της Εσωτερικής Αξιολόγησης το ΤΟΠΑ διαμόρφωσε, από την αρχή της ιδρύσεως του, συγκεκριμένη βασική και εφαρμοσμένη ερευνητική πολιτική.

Η βασική έρευνα επιδιώκει να καλύπτει μεταξύ άλλων τους τομείς της Οικονομικής Πολιτικής και Ανάπτυξης, της Οικονομικής του Χώρου, της Χωρικής Οικονομετρίας, της Οικονομικής του Περιβάλλοντος και των Φυσικών Πόρων κ.α.

Η εφαρμοσμένη έρευνα αποσκοπεί να καλύπτει τους τομείς της Αγοράς Εργασίας, της Κοινωνικής Πολιτικής, της Περιφερειακής Ανάλυσης, της Πολιτιστικής Ανάπτυξης, της Εκπαίδευσης, των Αστικών Κέντρων, της Πολιτικής των Καινοτομιών και της Υψηλής Τεχνολογίας κ.α. Σύμφωνα με την έκθεση εσωτερικής αξιολόγησης η ερευνητική δραστηριότητα του ΤΟΠΑ διεξάγεται σε μεγάλο βαθμό μέσω της ερευνητικής δραστηριότητας του Ινστιτούτου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΙΠΑ), του Ινστιτούτου Αστικού Περιβάλλοντος και Ανθρώπινου Δυναμικού (ΙΑΠΑΔ), του Εργαστηρίου Οικονομικής Έρευνας και Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών καθώς και του Κέντρου Μελετών Οικονομικής Πολιτικής. Σύμφωνα με την έκθεση όλα τα μέλη ΔΕΠ έχουν αναλάβει ή αναλαμβάνουν ερευνητικές πρωτοβουλίες, άλλοτε αυτόνομα, άλλοτε μέσω ομάδων. Επίσης συμμετέχουν και εξωτερικοί συνεργάτες ή/και μεταδιδακτορικοί ερευνητές στα ερευνητικά προγράμματα.

Υπεύθυνοι για την παρακολούθηση και εξέλιξη του ερευνητικού έργου του ΤΟΠΑ είναι ο Πρόεδρος του Τμήματος καθώς και οι Διευθυντές των Τομέων και των Ερευνητικών Κέντρων (Ινστιτούτα, Ερευνητικά Εργαστήρια). Ο εκάστοτε Πρόεδρος καταθέτει στη Σύγκλητο του Πανεπιστημίου στο τέλος της θητείας του τον ερευνητικό απολογισμό του ΤΟΠΑ. Στην ιστοσελίδα του Τμήματος αναρτάται κάθε χρόνο αναλυτικός κατάλογος των μελών ΔΕΠ και της έρευνας τους, κατά την τελευταία πενταετία.

Εκτός από την ανάρτηση του ερευνητικού έργου στην ιστοσελίδα του Παντείου Πανεπιστημίου γίνεται η περαιτέρω δημοσιοποίηση της έρευνας του ΤΟΠΑ από δημοσιεύσεις σε επιστημονικά περιοδικά, σε συλλογικούς τόμους και σε έκδοση βιβλίων. Επίσης έχει προγραμματιστεί να ξεκινήσει σύντομα η ηλεκτρονική έκδοση σειράς τετραδίων εργασίας (working papers) με τίτλο „*Economic and Regional Development Research WP*“, διαθέσιμη στη διεύθυνση:

<http://oec.panteion.gr/wps/ojs/index.php/wps/>.

Σύμφωνα με την Έκθεση το ΤΟΠΑ διαθέτει επίσης σημαντικές ερευνητικές υποδομές οι οποίες είναι εγκατεστημένες στα ερευνητικά του κέντρα, δηλαδή στα ινστιτούτα και στα ερευνητικά εργαστήρια.

Το Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΙΠΑ) στεγάζεται σε ιδιόκτητους χώρους, που αποκτήθηκαν το 1995 με χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι χώροι που διαμορφώθηκαν με ειδική αρχιτεκτονική μελέτη θεωρούνται λειτουργικοί και σχετικά επαρκείς. Οι εγκαταστάσεις του περιλαμβάνουν χώρους γραφείων, εργαστηρίου, βιβλιοθήκης, συσκέψεων καθώς και Αμφιθέατρο με συμπληρωματικούς χώρους. Το ΙΠΑ διαθέτει Εργαστήριο Πληροφορικής και Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών με Server, Ψηφιοποιητή Digitizer, Σαρωτή (scanner), Εκτυπωτή χαρτών - Plotter και έγχρωμους εκτυπωτές.

Το Ινστιτούτο Αστικού Περιβάλλοντος και Ανθρωπίνου Δυναμικού (ΙΑΠΑΔ) εκτείνεται σε δύο ορόφους. Στον έναν όροφο βρίσκεται η γραμματεία, το λογιστήριο, ο χώρος τεκμηρίωσης, καθώς και γραφεία ερευνητών. Στον άλλο όροφο στεγάζονται η αίθουσα σεμιναρίων και τα εργαστήρια. Οι χώροι του ΙΑΠΑΔ είναι εξοπλισμένοι με το απαραίτητο υλικό όπως έπιπλα, τοπικό δίκτυο, υπολογιστές, κ.λπ. Ακόμα υπάρχει αίθουσα η οποία χρησιμοποιείται είτε ως αίθουσα σεμιναρίων είτε ως αίθουσα συσκέψεων. Το Εργαστήριο Οικονομικής Έρευνας και Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών ιδρύθηκε το 2001, για να εξυπηρετεί τις εκπαιδευτικές και ερευνητικές ανάγκες του ΤΟΠΑ και ειδικότερα τα γνωστικά αντικείμενα της οικονομικής έρευνας, της περιφερειακής ανάλυσης, και των γεωγραφικών συστημάτων πληροφοριών. Στις εγκαταστάσεις του περιλαμβάνονται ένα Εργαστήριο Πληροφορικής και ένας ενιαίος χώρος με γραφεία ερευνητών και υποψηφίων διδασκόντων. Ο χώρος εγκατάστασης του εργαστηρίου βρίσκεται στο κτήριο που στεγάζεται το Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης. Στο χώρο του στεγάζεται επίσης και το μέλος ΕΤΕΠ του Τμήματος ο οποίος έχει την ευθύνη της εύρυθμης τεχνικά λειτουργίας όλων των εργαστηρίων και του εξοπλισμού. Στους χώρους του υπάρχουν ένας σαρωτής υψηλής ανάλυσης (*HP Designjet 4500*), ένας plotter (*HP Designjet 130*), server διανομής 25 αδειών ArcGIS 9.1, πλήθος υπολογιστικών συστημάτων, βιβλιογραφικό υλικό και εγχειρίδια προγραμμάτων (*ArcGIS, Eviews, LimDep*) τα οποία δανείζονται οι υποψήφιοι διδάκτορες του Τμήματος και οι προπτυχιακοί φοιτητές. Στα γραφεία του εργαστηρίου εργάζονται οι υποψήφιοι διδάκτορες καθώς και μεταπτυχιακοί φοιτητές στο πλαίσιο της διδακτορικής και διπλωματικής εργασίας τους. Με τη χρησιμοποίηση του υλικού του εργαστηρίου το έτος 2013, πλήθος υποβάθρων έχει μετατραπεί σε ηλεκτρονική μορφή και

έχει ψηφιοποιηθεί, ώστε να χρησιμοποιηθούν σε διπλωματικές εργασίες και ερευνητικές δραστηριότητες των μελών ΔΕΠ του τμήματος. Την ίδια περίοδο, στους χώρους του έχουν εκπαιδευτεί μεταπτυχιακοί και προπτυχιακοί φοιτητές στη χρήση του scanner και στην ψηφιοποίηση κατά τη διαδικασία εισαγωγής δεδομένων στα Γεωγραφικά Συστήματα Υπολογιστών.

Σύμφωνα με την Έκθεση Εσωτερικής Αξιολόγησης το εργαστήριο Οικονομικής Έρευνας και Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών αποτέλεσε και αποτελεί χώρο συνάντησης και παρουσίασης ερευνητικών ζητημάτων καθώς και ανταλλαγής απόψεων και ιδεών.

Το Κέντρο Μελετών Οικονομικής Πολιτικής (ΚΕΜΟΠ) ξεκίνησε τη λειτουργία του το 1991. Σκοπός του Κέντρου είναι η διεξαγωγή ερευνών και η μελέτη θεμάτων που εντάσσονται στο γνωστικό αντικείμενο της Πολιτικής Οικονομίας με ιδιαίτερη έμφαση στη μελέτη των όρων παραγωγής και εργασίας, της οικονομικής εξέλιξης, της οικονομικής πολιτικής, του οικονομικού ρόλου του κράτους και της δημόσιας οικονομικής καθώς και την κριτική διεπιστημονική μέθοδο ανάλυσης των οικονομικών προβλημάτων, όπως αυτά εμφανίζονται στο χώρο (εθνικό και υπερεθνικό) και το χρόνο.

Η Επιτροπή Εξωτερικής Αξιολόγησης διαπίστωσε ότι ενώ το Τμήμα έχει καθορισμένους ερευνητικούς στόχους, η ερευνητική δραστηριότητα του δεν έχει ακόμη τα επιθυμητά αποτελέσματα όσο αφορά την ποιότητα των δημοσιεύσεων (μια θετική τάση όμως παρατηρείται τα τελευταία χρόνια). Πολλές εργασίες που δημοσιεύονται σε διεθνή περιοδικά είναι περιορισμένης διεθνούς αναγνώρισης. Η περισσότερο διεθνώς αναγνωρισμένη ερευνητική δραστηριότητα που παράγεται γίνεται ακόμη από ένα μικρό αριθμό μελών του ΔΕΠ. Θετικό είναι όμως ότι πολλά μέλη του Τμήματος, όπως η Επιτροπή Εξωτερικής Αξιολόγησης, σε συζητήσεις που είχε αναγνωρίζουν την αδυναμία αυτή και προσπαθούν να βρουν τρόπους να ανατρέψουν την τάση αυτή. Η έλλειψη κινήτρων είναι θεμελιώδες πρόβλημα και εύκολες λύσεις δεν υπάρχουν.

Μία λύση είναι ένας πιο ορθολογικός καταμερισμός της διδασκαλίας σύμφωνα με τις ερευνητικές δραστηριότητες των μελών ΔΕΠ. Είναι εμφανής επίσης η έλλειψη πόρων. Τα μέλη ΔΕΠ δεν λαμβάνουν π.χ. καμία χρηματοδότηση για οργάνωση συνεδρίων ή για συμμετοχή τους σε εθνικά και διεθνή συνέδρια. Το ερώτημα που τίθεται είναι με ποιο τρόπο το Τμήμα μπορεί να εξασφαλίσει πόρους έτσι ώστε να μπορέσει να στηρίξει την έρευνα; Μία λύση είναι η συστηματική προσέγγιση και συνεργασία με τους τοπικούς φορείς και τοπικές παραγωγικές δυνάμεις, είτε για την παραγωγή συγκεκριμένων μελετών είτε για χορηγίες (σε συνδυασμό ίσως με την καλύτερη οργάνω-

ση των Φίλων του Πανεπιστημίου). Δυστυχώς η λέξη χορηγία έχει ακόμη αρνητική χροιά στα Ελληνικά Πανεπιστήμια εν γένει, κάτι που θα πρέπει κάποια στιγμή να ξεπεραστεί. Ευρωπαϊκά προγράμματα μπορούν επίσης να βοηθήσουν. Το Horizon 2020, π.χ., με την τεράστια θεματολογία του αποτελεί ένα πρόγραμμα στο οποίο το Τμήμα θα πρέπει, και έχει τις δυνατότητες, να στραφεί με επιτυχία.

Η Επιτροπή προτείνει

- Έναν πιο ορθολογικό καταμερισμό της διδασκαλίας σύμφωνα με τις ερευνητικές δραστηριότητες και ποιότητα των δημοσιεύσεων των μελών ΔΕΠ.
- Άλλες προτάσεις ακολουθούν στο τμήμα 7.

6. Λοιπές Υπηρεσίες

Μέχρι τα μέσα του έτους 2013, δηλαδή πριν την ενσωμάτωση του Τμήματος Περιφερειακής Οικονομικής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Στερεάς Ελλάδας, το διοικητικό προσωπικό στη Γραμματεία του ΤΟΠΑ απαριθμούσε 3 άτομα. Με την ενσωμάτωση του Τμήματος προστέθηκαν ακόμη 2 υπάλληλοι.

Οι υπηρεσίες της Γραμματείας του Τμήματος, με το προσωπικό των 5 ατόμων, προσπαθούν να καλύψουν όσο το δυνατόν καλύτερα τις πολλαπλές και ποικίλες ανάγκες του Προπτυχιακού και Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών.

Στην Έκθεση της Εσωτερικής Αξιολόγησης εκτιμάται ότι, λόγω της εφαρμογής ελαστικού ωραρίου από το προσωπικό της Γραμματείας, προσφέρονται υπηρεσίες από το πρωί μέχρι αργά το απόγευμα, κάτι που δεν συμβαίνει συχνά στην ελληνική δημόσια διοίκηση.

Στη λειτουργία της Γραμματείας ακολουθούνται συγκεκριμένες διαδικασίες και όλα τα στελέχη έχουν καθορισμένα καθήκοντα, ώστε σε περίπτωση απουσίας κάποιου ή φόρτου εργασίας να γίνεται αναπλήρωση και έτσι να καλύπτονται οι υπηρεσιακές ανάγκες και να εξασφαλίζεται η εύρυθμη λειτουργία του Τμήματος.

Ένα μέρος των πολλαπλών υπηρεσιών της Γραμματείας - σύμφωνα με την Έκθεση Εσωτερικής Αξιολόγησης - είναι:

- Κωδικοποίηση και κατάρτιση του Προγράμματος προπτυχιακών και μεταπτυχιακών Σπουδών,
- Αναθέσεις διδασκαλίας - σε συνεργασία βέβαια με την Επιτροπή Προγράμματος Σπουδών.

- Μέριμνα της Γραμματείας για την έκδοση Οδηγού Σπουδών, για την προώθηση του στην ιστοσελίδα του Τμήματος καθώς και για τη μηχανογραφική καταχώρησή του.
- Σύνταξη Προγραμμάτων Διδασκαλίας και Εξετάσεων.
- Ενημέρωση ιστοσελίδας Τμήματος για την καλύτερη πληροφόρηση όλων των μελών της Πανεπιστημιακής Κοινότητας, ιδίως των φοιτητών ,με ακόμη και τηλεφωνική επικοινωνία, αλλά και μέσω e-mail.
- Επίσης, ηλεκτρονική σύνδεση μαθημάτων Προγράμματος Πτυχιακών και Μεταπτυχιακών Σπουδών με διδάσκοντες.
- Μέριμνα για τη συγκέντρωση εξεταστέας ύλης, ανακοινώσεων και αποφάσεων που αφορούν φοιτητικά και εκπαιδευτικά θέματα και ανάρτησης στην ιστοσελίδα του Τμήματος.
- Συνεργασία με το Πρόγραμμα Ηλεκτρονικής Διανομής Συγγραμμάτων και αποστολή του Προγράμματος Σπουδών με τα προτεινόμενα συγγράμματα του κάθε μαθήματος.
- Εγγραφές φοιτητών και έλεγχος των δικαιολογητικών των φοιτητών, εισήγηση στη Γ.Σ. του Τμήματος για οριστικοποίηση της εγγραφής τους ή τη διαγραφή τους.
- Έλεγχος για έκδοση πιστοποιητικών φοίτησης παλαιών φοιτητών και προσαρμογή παλαιών προγραμμάτων σπουδών στο υφιστάμενο πρόγραμμα, καθώς και κάθε είδους μη μηχανογραφημένων πιστοποιητικών.
- Έλεγχος εφαρμογής του εκάστοτε Προγράμματος Σπουδών για την ορθή απονομή πτυχίου.
- Έλεγχος και έγκριση των ηλεκτρονικών αιτήσεων των φοιτητών για έκδοση ηλεκτρονικού εισιτηρίου.
- Τήρηση ηλεκτρονικού αρχείου υποψηφίων διδασκόντων.
- Έκδοση πιστοποιητικών όλων των Μεταπτυχιακών φοιτητών και έλεγχο για τη διαπίστωση της ολοκλήρωσης φοίτησης αυτών με διπλωματική εργασία ή διατριβή, ανάλογα και σύμφωνα με τον Εσωτερικό Κανονισμό Λειτουργίας του Προγράμματος μεταπτυχιακών Σπουδών.
- Αποστολή αντιτύπων διδακτορικών διατριβών στους αρμόδιους φορείς.
- Καθημερινή διακίνηση της ηλεκτρονικής αλληλογραφίας καθώς και δακτυλογράφηση των κειμένων του Τμήματος.
- Τήρηση πρωτοκόλλου, επεξεργασία και τήρηση αρχείου.
- Επεξεργασία στατιστικών στοιχείων για το Υπουργείο Παιδείας και τη Στατιστική Υπηρεσία.

- Επιμέλεια της όλης διαδικασίας ορκωμοσίας φοιτητών.

Σύμφωνα με την Έκθεση Εσωτερικής Αξιολόγησης πολλές διοικητικές ελλείψεις δεν θα καλύπτονταν επαρκώς, αν δεν προσέφεραν εθελοντικά διοικητική εργασία ο Πρόεδρος του Τμήματος, ο Διευθυντής Μεταπτυχιακών Σπουδών και οι Διευθυντές των Τομέων.

Από την Επιτροπή Εξωτερικής Αξιολόγησης εκτιμάται ότι το διοικητικό προσωπικό των 5 ατόμων για τη διεκπεραίωση των αναφερόμενων υπηρεσιών είναι ελλιπές. Τα 5 μέλη προσωπικό της Γραμματείας δύσκολα μπορούν να ανταποκρίνονται επαρκώς στις πολλαπλές απαιτήσεις και μάλιστα στα πλαίσια των ελληνικών χρονοβόρων γραφειοκρατικών διαδικασιών και μάλιστα σε αυτές που προέρχονται από το συχνά τροποποιούμενο νομοθετικό πλαίσιο στο χώρο της παιδείας.

Η σχέση ενός διοικητικού υπαλλήλου με περίπου 595 φοιτητές επί του συνόλου των φοιτητών ή 210 ενεργοί φοιτητές ανά υπάλληλο στα 4 κανονικά και ενεργά έτη φοίτησης δεν είναι ικανοποιητική.

Η Επιτροπή Εξωτερικής Αξιολόγησης διαπίστωσε ότι το Πανεπιστήμιο διαθέτει μια πάρα πολύ καλά οργανωμένη βιβλιοθήκη, γεγονός που θα πρέπει να βοηθά αρκετά ικανοποιητικά στην απρόσκοπτη λειτουργία της εκπαιδευτικής και ερευνητικής διαδικασίας. Βέβαια το τελευταίο διάστημα λόγω των περικοπών παρατηρούνται - σύμφωνα με την παρατήρηση του προσωπικού - ορισμένες δυσλειτουργίες.

Αντιθέτως το Τμήμα Μηχανοργάνωσης του Πανεπιστημίου, σύμφωνα με την Έκθεση Εσωτερικής Αξιολόγησης, είναι επίσης ανεπαρκώς στελεχωμένο με δυσμενείς συνέπειες στην εξυπηρέτηση των διοικητικών υπηρεσιών και στην αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών. Σαν χαρακτηριστικό παράδειγμα αναφέρονται στη Έκθεση τα προβλήματα στην ηλεκτρονική πρόσβαση των προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών σε αρκετές υπηρεσίες, όπως π.χ. δηλώσεις μαθημάτων, αλλά και αδυναμία κατάθεσης κλασματικού βαθμού στα μαθήματα.

Επίσης το Πανεπιστήμιο δεν διαθέτει οργανωμένες Τεχνικές Υπηρεσίες, με αποτέλεσμα να παρατηρούνται σημαντικές δυσχέρειες στη λειτουργία των εγκαταστάσεων και των υπηρεσιών. Το Τμήμα Τεχνικών Υπηρεσιών απασχολεί μόνον δύο ειδικούς υπαλλήλους. Παρά τις αναφερόμενες δυσκολίες όλα τα μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας έχουν δυνατότητα απρόσκοπτης χρήσης υπηρεσιών Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών του Πανεπιστημίου. Στα γραφεία των μελών ΔΕΠ προσφέρονται υπηρεσίες υποστήριξης των Ηλεκτρονικών Υπηρεσιών από το μέλος ΕΤΕΠ του Τμήματος.

Σε όλους του φοιτητές προσφέρεται από το Πανεπιστήμιο η δυνατότητα χρήσης προσωπικού λογαριασμού e-mail. Συνοπτικά μπορεί να λεχθεί ότι η μεν επάρκεια και ποιότητα της βιβλιοθήκης, του κοινόχρηστου τεχνικού εξοπλισμού, των χώρων και εξοπλισμού των σπουδαστηρίων και των χώρων συνεδριάσεων είναι ικανοποιητική, η δε επάρκεια και ποιότητα των γραφείων διδασκόντων και των χώρων διδασκαλίας είναι μέτρια. Τέλος η επάρκεια του διοικητικού προσωπικού είναι προβληματική.

Η Επιτροπή Προτείνει (με την άμεση επίλυση των προβλημάτων χρηματοδότησης):

1. Ενίσχυση του προσωπικού της γραμματείας
2. Ενίσχυση του προσωπικού στο Τμήμα Μηχανοργάνωσης
3. Ενίσχυση του προσωπικού στο Τμήμα Τεχνικών Υπηρεσιών

7. Στρατηγικός Σχεδιασμός

Σύμφωνα με την Έκθεση της Εσωτερικής Αξιολόγησης απαιτείται η άμεση επίλυση των προβλημάτων χρηματοδότησης, της διοικητικής και τεχνικής στελέχωσης του Τμήματος, της παροχής υποτροφιών και της ανάπτυξης σύγχρονων χώρων έρευνας των μεταπτυχιακών φοιτητών και των υποψηφίων διδασκόντων. Αυτές οι απαιτήσεις αποτελούν βασικές άμεσες προϋποθέσεις για την αξιοποίηση των υφιστάμενων πλεονεκτημάτων και την αντιμετώπιση των αδυναμιών του Τμήματος. Αυτή όμως η αναπτυξιακή στρατηγική που περιγράφεται στην Έκθεση Εσωτερικής Αξιολόγησης επικεντρώνεται σε βραχυπρόθεσμα ή το περισσότερο σε μεσοπρόθεσμα μέτρα και δεν περιγράφει ένα όραμα για την κατεύθυνση του Τμήματος σε μακροπρόθεσμη βάση. Γι' αυτό ο γενικός στρατηγικός σχεδιασμός του ΤΟΠΑ θα πρέπει:

1. Να ξεκινήσει πρώτα από τη σχεδόν μοναδικότητα στην Ελλάδα του γνωστικού αντικειμένου του, όπως αυτά της *Οικονομικής του Χώρου*, της *Περιφερειακής Οικονομικής Ανάπτυξης* καθώς και από την υπάρχουσα έμφαση στην *εφαρμοσμένη οικονομική ανάλυση και πολιτική*.
2. Να λάβει υπόψη την ήδη υπάρχουσα ερευνητική δραστηριότητα σε θέματα περιφερειακής και τοπικής ανάπτυξης, περιβάλλοντος και χωροταξίας. Αυτά προσφέρονται κατά την κρίση της Επιτροπής Εξωτερικής Αξιολόγησης σαν βάση αφετηρίας ενός μελλοντικού στρατηγικού σχεδιασμού. Αυτός πρέπει να βασιστεί κυρίως στην πολυετή λειτουργία και εμπειρία των Ινστιτούτων Περιφερειακής Ανάπτυξης, Αστικού Περιβάλλοντος και Ανθρωπίνου Δυναμικού, του Κέντρου Μελετών Οικονομικής Πολιτικής και του Εργαστηρίου Οικονομικής Έρευνας και Γεωγραφικών Συστημάτων και

Πληροφοριών. Θα πρέπει επίσης να αξιοποιηθεί η μακροχρόνια εμπειρία στη λειτουργία του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών, δεδομένου ότι το ΤΟΠΑ διαθέτει από το 1975 το πρώτο αναγνωρισμένο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στην Ελλάδα. Κατά την κρίση της Επιτροπής, όπως ήδη έχει αναφερθεί ανωτέρω, είναι αναγκαίο να δοθεί στο μελλοντικό στρατηγικό σχεδιασμό ιδιαίτερη έμφαση στα μαθήματα *διαχείρισης ενεργειακών πόρων, τουρισμού και περιβάλλοντος*.

3. Να αναζητηθούν πόροι, είτε μέσω ερευνητικών προγραμμάτων, είτε μέσω χορηγιών.

4. Να ιδρυθεί Σύλλογος Αποφοίτων για τη καλύτερη δικτύωση του τμήματος με τη βιομηχανία, για τη χρηματοδότηση έρευνας, την πρακτική άσκηση των φοιτητών και την εργοδότηση. Το τμήμα ενθαρρύνεται να στοχεύσει για ισχυρότερη δικτύωση με την τοπική κοινότητα. Αυτές οι προσπάθειες συνεργασίας θα μπορούσαν να βελτιώσουν μέσω των περαιτέρω πρωτοβουλιών των καθηγητών τη συμμετοχή των φοιτητών σε πρακτική άσκηση και σεμινάρια. Η περαιτέρω συνεργασία με την τοπική κοινότητα θα είναι μια αμφίδρομη προσπάθεια ανατροφοδότησης για βελτίωση και αναβάθμιση του προγράμματος σπουδών σε όλα τα επίπεδα.

Βραχυπρόθεσμα ο στρατηγικός σχεδιασμός πρέπει να ξεκινήσει ένα σχέδιο άμεσης αντιμετώπισης των ελλείψεων, όπως αυτών της επαρκούς διοικητικής και τεχνικής υποστήριξης, των αιθουσών διδασκαλίας με τον κατάλληλο εξοπλισμό, τη δημιουργία κατάλληλα εξοπλισμένων χώρων εργασίας για μεταπτυχιακούς φοιτητές και υποψήφιους διδάκτορες καθώς και τη δημιουργία αξιοπρεπών γραφείων για το ΔΕΠ.

Επίσης μεσοπρόθεσμα πρέπει να ληφθεί υπόψη το βαθμιαία μειούμενο ΔΕΠ και να προσαρμοστεί σε αυτό ο αριθμός των εισαγόμενων ενεργών φοιτητών. Το προϊόν του μεταπτυχιακού προγράμματος πρέπει να αξιοποιηθεί ουσιαστικά και επικοινωνιακά έτσι ώστε να καταστεί δυνατή η εξεύρεση και ιδιωτικών οικονομικών πόρων.

8. Τελικά Συμπεράσματα

Το Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης διαθέτει σημαντικές προϋποθέσεις για να πρωτοτυπήσει και να συνεχίσει επιτυχώς και στο μέλλον την προσφορά του στο πανεπιστημιακό εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας.

Η επιτροπή εντυπωσιάστηκε από τη θετική στάση των φοιτητών του που συνάντησε. Τους βρήκε να έχουν κίνητρα και στόχους. Η επιτροπή επίσης εντυπωσιάστηκε πολύ από τη θετική στάση μια ομάδας ακαδημαϊκών που δείχνουν πρόθυμοι για τον εκ-

συγχρονισμό του προγράμματος σπουδών, των μεθόδων διδασκαλίας καθώς και τη διοίκηση του Τμήματος. Υπάρχει διάχυτη η αίσθηση ότι τα πράγματα στο Τμήμα κινούνται προς τη σωστή κατεύθυνση. Το Τμήμα καλείται να διατυπώσει ένα σαφές όραμα για το μέλλον και να λάβει θέση στο χάρτη της Ελληνικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης χαράζοντας στρατηγική.

Το Τμήμα πρέπει να συνεχίσει να επενδύει στη βελτίωση του παρόντος προφίλ της έρευνας. Η επιτροπή πιστεύει ότι η έρευνα ενημερώνει τη διδασκαλία. Καθιέρωση σαφών ερευνητικών στόχων με βάση ένα συνεκτικό επιχειρησιακό πλαίσιο είναι ζωτικής σημασίας για την επιτυχή αποστολή ενός μεγάλου πανεπιστημίου, όπως του Παντείου. Οι σημερινοί ηγέτες του Τμήματος έχουν μια χρυσή ευκαιρία να διαμορφώσουν την πορεία του για τα επόμενα χρόνια.

Η Επιτροπή πιστεύει ότι υπάρχουν πολλά πεδία δραστηριοτήτων και δυνατότητες καινοτομίας του ΤΟΠΑ. Βέβαια εδώ πρέπει να συμβάλει και η ελληνική Πολιτεία απελευθερώνοντας τα Πανεπιστήμια από το πολύπλοκο και ασφυκτικό σύστημα κανόνων και ρυθμίσεων, που περιορίζει την ευελιξία τους και τις καινοτομικές τους δραστηριότητες.

Το μέλλον της οικονομικής και κοινωνικής εξέλιξης της Ελλάδας και η διεθνής ανταγωνιστικότητα της εξαρτώνται πρωτίστως από την ποσοτική και ποιοτική ανωτάτη εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού της.

Η Ελλάδα είναι σε θέση σε συνεργασία με τα ανώτατα επιστημονικά της Ιδρύματα να εκπαιδεύσει και να αξιοποιήσει το πλούσιο υπάρχον ανθρώπινο κεφάλαιο και δυναμικό και να εξελιχθεί σε ευρωπαϊκό κέντρο εκπαίδευσης, έρευνας και ανάπτυξης.